Vilnius University Press

Contents lists available at Vilnius University Press

Kriminologijos studijos
2025–2026, vol. 13, pp. 62–85

ISSN 2351-6097 eISSN 2538-8754
DOI: https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2026.13.3

Institucijų atsakas į vyrų smurtą prieš moteris Lietuvoje: ką atskleidžia moterų patirtys?*

Zuzana Vasiliauskaitė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas
Psichologijos institutas
Vilnius University, Faculty of Philosophy
Institute of Psychology
Universiteto g. 9, LT-01131 Vilnius
Tel. +370 5 266 7615
El. paštas: zuzana.vasiliauskaite@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1817-284X

Ilona Laurinaitytė

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas
Psichologijos institutas
Vilnius University, Faculty of Philosophy
Institute of Psychology
Universiteto g. 9, LT-01131 Vilnius
Tel. +370 5 266 7615
El. paštas: ilona.laurinaityte@fsf.vu.lt
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6812-8276

Santrauka. *Įvadas.* Ne tik smurto patirtis, bet ir institucinis atsakas veikia moterų pagalbos bei apsaugos siekimą (Smith & Freyd, 2017), todėl svarbu išanalizuoti, su kokiu instituciniu atsaku moterys susiduria besikreipdamos į policiją, specializuotos kompleksinės pagalbos centrus, Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą ir kaip jis susijęs su smurtą patyrusių moterų pasitikėjimu institucijomis. *Metodai.* Tyrime dalyvavo 498 vyrų smurtą

* Tyrimas atliktas įgyvendinant Lietuvos mokslo tarybos (LMTLT) finansuojamą podoktorantūros stažuotės projektą Nr. S-PD-24-144 „Intymaus partnerio smurtą patyrusių moterų pilietinis įsitraukimas: pagalbos siekimo, institucinio atsako ir potrauminio augimo vaidmuo“.

Received: 26/05/2026. **Accepted:** 17/08/2026
Copyright © 2026 Zuzana Vasiliauskaitė, Ilona Laurinaitytė. Published by Vilnius University Press
This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

intymioje partnerystėje patyrusios moterys (vidutinis amžius M = 42,62 m., standartinis nuokrypis SD 13,12). Buvo vertinama smurto patirtis, institucijų atsakas bei pasitikėjimas šiomis institucijomis po susidūrimo su jomis. *Analizė.* Statistinę duomenų analizę apėmė vidurkių palyginimas, koreliacinė analizė bei regresinė analizė. *Rezultatai.* Rezultatai atskleidė, kad dažniausiai moterys patyrė psichologinį vyrų smurtą (70,10 %) ir ekonominę kontrolę (61,45 %), rečiausiai – fizinį smurtą (33,73 %). Pagalbos į institucijas kreipėsi apie 15 proc. (n = 74) smurtą patyrusių moterų, kurios po kreipimosi institucijomis labiau pasitikėjo nei nepasitikėjo (M = 2,39, SD = 1,23), bet jų atsaką vertino kaip labiau netinkamą (M = 0,47, SD = 0,33). Buvo nustatyta, kad institucijų atsakas yra susijęs su pasitikėjimu institucijomis (r = 0,70, p<0,01). *Išvados.* Šie rezultatai yra svarbūs, nes atskleidžia problemines sritis smurtą patyrusioms moterims siekiant pagalbos. Straipsnyje pateikiamos rekomendacijos institucijoms bei jose dirbantiems specialistams, kaip kokybiškiau organizuoti pagalbą smurtą patyrusioms moterims, kartu skatinant didesnį jų pasitikėjimą valstybės institucijomis.
Pagrindiniai žodžiai: smurtas prieš moteris, pasitikėjimas institucijomis, institucinis atsakas, pagalbos siekimas.

Institutional Responses to Men's Violence Against Women in Lithuania: What Do Women's Experiences Reveal?

Summary. *Introduction.* Not only the experience of violence, but also the institutional response impacts women's efforts to seek help and protection (Smith & Freyd, 2017), therefore, it is important to analyze the institutional response women encounter when seeking help from police, specialized complex help centers, child protection services, and how it relates to the trust that women survivors of intimate partner violence have in institutions. *Methods.* The study included 498 women survivors of male intimate partner violence (average age M = 42.62 years, Standard Deviation = 13.12). The study assessed experiences of violence, the institutional response, as well as trust in these institutions following interaction with them. *Analysis.* Statistical data analysis included comparison of means, correlational analysis, and regression analysis. *Results.* The results revealed that women reported experiencing most often psychological abuse (70.10 %) and economic control (61.45 %); physical abuse was the least common (33.73 %). Around 15 percent (n = 74) of women who experienced violence sought help from institutions; after doing so, they were more likely to trust than not to trust the institutions (M = 2.39, SD = 1.23), but rated the institutions' response as more inadequate (M = 0.47, SD = 0.33). It was found that the institutional response and trust in institutions are linked (r = 0.70, p<0.01). *Conclusions.* These results are significant as they reveal problem areas that women survivors of violence face when seeking help. The article provides recommendations for institutions and the specialists that work in them on how to organize help to women survivors of violence more effectively, while simultaneously promoting and increasing their trust in state institutions.
Keywords: violence against women; trust in institutions; institutional response; help-seeking.

Įvadas

Vyrų smurtas prieš moteris artimoje aplinkoje išlieka viena reikšmingiausių žmogaus teisių ir visuomenės sveikatos problemų, sukelianti neigiamų pasekmių tiek asmenims (Anbesu et al., 2025), tiek ir visuomenei apskritai (European Institute for Gender Equality [EIGE], 2021; World Health Organization [WHO], 2024).

2011 m. gruodžio 15 d. Lietuvoje įsigaliojo Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (toliau – ASAAĮ), įtvirtinęs nuostatą, kad smurtas artimoje aplinkoje yra nusikaltimas ir žmogaus teisių pažeidimas. Įgyvendinant ASAAĮ buvo sukurti instituciniai mechanizmai nukentėjusių asmenų apsaugai ir pagalbos teikimui.

Pažymėtina, kad institucinis atsakas į smurtą artimoje aplinkoje yra reikšmingas siekiant atkurti pažeistas asmens teises ir užtikrinti teisingumą, nubausti teisės pažeidėją. Dar daugiau, tyrimai rodo, kad institucijų atsakas į trauminės patirties atskleidimą yra svarbus veiksnys, galintis prisidėti įveikiant asmens traumą arba ją pagilinti (Smith & Freyd, 2013). Visgi tyrimų, besigilinančių į smurtą ir prievartą patyrusių moterų patirtis institucijose Lietuvoje, ypač analizuojant atskirų institucijų atsaką, vis dar trūksta. Atsižvelgiant į tai, šio straipsnio tikslas – empiriškai ištirti atsakingų institucijų atsaką į moterų, patyrusių vyrų smurtą intymioje partnerystėje, pagalbos siekimą ir atskleisti šio atsako sąsajas su konkrečia smurto forma bei pasitikėjimu ASAAĮ įgyvendinančiomis institucijomis[1].

Vyrų smurto prieš moteris artimoje aplinkoje samprata

Smurtas prieš moteris, ypač intymaus partnerio smurtas prieš moteris (toliau – IPS), yra pasaulinis reiškinys, dar žinomas kaip smurtas dėl lyties. Ši samprata pirmą kartą buvo įtvirtinta Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (United Nations, 1979) Bendrojoje rekomendacijoje Nr. 19 (1992) ir vėliau išplėsta Bendrojoje rekomen-

[1] Terminas *institucijos* vartojamas apibendrintai ir apima tiek valstybines institucijas, tokias kaip policiją, Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą, tiek nevyriausybinių organizacijų pagrindu sukurtus specializuotos kompleksinės pagalbos centrus. Nors pastarieji formaliai nepriskiriami viešojo sektoriaus institucijoms, bet yra vieni iš pagrindinių ASAAĮ įgyvendinančių veikėjų.

dacijoje Nr. 35 (2017), Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos smurto prieš moteris panaikinimo deklaracijoje (Jungtinės Tautos, 1993), Europos Tarybos konvencijoje dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (2011) ir 2024 m. Europos Sąjungos direktyvoje dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje. Šiuose dokumentuose smurtas prieš moteris apibrėžiamas kaip žmogaus teisių pažeidimas, moterų diskriminacijos forma ir su lytimi susijęs smurtas, kuris yra nukreiptas prieš moterį dėl jos lyties arba neproporcingai paveikia moteris ir kyla iš istoriškai susiklosčiusios nelygios moterų ir vyrų padėties visuomenėje ir šeimoje.

IPS, kaip vyrų smurtą prieš moteris, tendenciją patvirtina ir Lietuvos statistika, atskleidžianti, kad didžioji dalis į policiją dėl smurto artimoje aplinkoje besikreipiančiųjų yra moterys, o didžioji dalis smurtautojų – vyrai (Lietuvos statistikos departamentas, 2022). Tai atspindi ir smurto artimoje aplinkoje orderio skyrimo statistika, rodanti, kad net 81,2 proc. partnerio smurto pavojų patiriančių asmenų yra moterys (Laurinaitytė ir kt., 2025). Pripažįstant, kad vyrų smurtas prieš moteris yra kraštutinė moterų diskriminacijos forma, kylanti iš nelygios moterų ir vyrų padėties visuomenėje ir šeimoje, o ne iš asmeninių nukentėjusiosios charakteristikų (WHO, 2024), svarbu į šią problemą gilintis per platesnį socialinį ir žmogaus teisių kontekstą.

IPS pasižymi galios ir kontrolės disbalansu tarp smurtautojo ir aukos bei gali reikštis psichologinio, fizinio, seksualinio, ekonominio ir kitomis smurto formomis. Tyrimų rezultatai atskleidžia, kad kas trečia moteris pasaulyje patiria seksualinį ir (arba) fizinį vyro smurtą. Lietuvoje apie pusė moterų patiria psichologinį IPS (Žukauskienė et al., 2021), o kas ketvirta – seksualinį ir (arba) fizinį IPS (FRA et al., 2024).

Ši traumuojanti patirtis siejama su reikšmingomis neigiamomis pasekmėmis moterų biopsichosocialinei sveikatai (Anbesu et al., 2025) bei visos visuomenės gerovei apskritai (EIGE, 2021). Pažymėtina, kad ne tik pati smurto patirtis, bet ir vėlesnis socialinis bei institucinis atsakas gali reikšmingai nulemti trauminės patirties įveiką ar jos gilėjimą, taip pat ir teisingumo atkūrimą (Smith & Freyd, 2017).

Institucijų atsakas į vyrų smurtą prieš moteris

IPS patirtis yra stigmatizuojanti ir tik nedidelė moterų dalis ją atskleidžia ar siekia pagalbos (FRA et al., 2024). Pagalbos siekimas paprastai prasideda nuo artimųjų rato. Visgi artimieji retai žino, kaip tinkamai paremti smurtą pa-

tiriančią moterį ar jai padėti ir sustabdyti smurtautoją. Smurtui stiprėjant ir dažnėjant moterys apsaugos ir pagalbos ima ieškoti iš oficialių pagalbos šaltinių, tokių kaip policija ar pagalbą teikiančios organizacijos (FRA et al., 2024).

Institucinį atsaką galima skirstyti į tinkamą ir netinkamą (WHO, 2013). *Tinkamas atsakas* yra siejamas su profesinės pareigos atlikimu, ypač jei yra taikomos traumos psichologijos žiniomis bei žmogaus teisių apsauga grįstos praktikos. Taigi toks atsakas gali pasireikšti per moterų patirties pripažinimą, pagarbų bendravimą, realių apsaugos priemonių taikymą, apsaugos ir pagalbos teikimą atsižvelgiant į nukentėjusiųjų poreikius bei stiprybes (WAVE, 2018). *Netinkamas atsakas*, dar vadinamas institucine išdavyste, gali reikštis per institucijų negebėjimą tinkamai reaguoti į pranešimus apie smurtą, netikėjimą auka, menkinant jos patirtį, nesuteikiant apsaugos ar pagalbos, ypač tuomet, kai yra vienintelė institucija, atliekanti apsaugos ar pagalbos funkciją (Smith & Freyd, 2017).

Tyrimų rezultatai atskleidžia, kad netinkamas institucijų atsakas gali tapti antrinės viktimizacijos šaltiniu, didinančiu nepasitikėjimą institucijomis ir mažinančiu moterų norą pakartotinai kreiptis pagalbos (Gudavičiūtė, 2025; Saxton et al., 2021). Priešingai, tinkamas ir koordinuotas reagavimas gali veikti kaip apsauginis veiksnys, prisidedantis prie moterų saugumo (Nesca et al., 2021) ir traumos įveikos (Tedeschi et al., 2018). Nustatyta, kad apsaugos nuo smurto orderiai, kaip prevencinė ir savalaikės apsaugos priemonės, gali reikšmingai prisidėti mažinant smurto atvejų skaičių ir potencialiai išgelbėti moterų gyvybes (Williams & Stansfield, 2017). Tad šių oficialių pagalbos šaltinių, kurių tikslas turi būti užtikrinti moterų saugumą ir išsaugoti jų gyvybes, tinkamas atsakas į smurtą patyrusių moterų pagalbos ir apsaugos siekimą yra labai svarbus.

Daugiainstitucis atsakas į vyrų smurtą prieš moteris Lietuvoje

Remiantis ASAAĮ nuostatomis, smurto artimoje aplinkoje prevencija, apsauga ir pagalba yra grįsta tarpinstituciniu bendradarbiavimu (ASAAĮ 3 str., 2022). Šiame procese policija užtikrina neatidėliotiną apsaugos teikimą ir nusikaltimo užkardymą, specializuotos kompleksinės pagalbos centrai (toliau – SKPC) teikia specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą patyrusiems asmenims, o Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – VTAĮT) skyriai organizuoja pagalbą vaikams, kurie patyrė smurtą ar gyvena aplinkoje, kurioje įvyko smurtas.

Smurto artimoje aplinkoje kriminalizavimas tapo svarbiu istoriniu faktu, atskleidusiu šios problemos mastą ir latentiškumą Lietuvoje. Pirmąjį Įstatymo įgyvendinimo dešimtmetį kreipimųsi į policiją skaičius kasmet augo indikuodamas, kad vis daugiau žmonių pasitiki Lietuvos apsaugos ir pagalbos nuo smurto artimoje aplinkoje sistema (Vasiliauskienė et al., 2017). Buvo sukurtas SKPC tinklas ir bandoma suvienodinti jo praktikas teikiant pagalbą visoje Lietuvoje (Vasiliauskienė et al., 2017). Siekiant suvienodinti institucijų praktikas Europos Sąjungoje (ES) buvo priimta Nusikaltimo aukų teisių direktyva (Europos Parlamentas, Taryba, 2012), kuri į Lietuvos nacionalinę teisę buvo integruota 2016 m. Šis svarbus dokumentas iš esmės pakeitė tai, kaip yra traktuojama auka ES ir nacionalinėje teisėje. Buvo išplėsta aukos sąvoka bei įtvirtinta, kad auka yra suprantama ne kaip įrankis nusikaltimui tirti, bet kaip svarbi proceso dalyvė. Ypatingas dėmesys dokumente yra skiriamas smurtą ir prievartą patyrusių moterų poreikių užtikrinimui ir tinkamam specialistų reagavimui.

Šios Nusikaltimo aukų teisių direktyvos įgyvendinimas, taip pat rengiami specialistų mokymai padidino policijos kompetencijas, reikalingas darbui su smurtu artimoje aplinkoje, tačiau vis dar egzistuoja probleminių sričių. Tyrimų rezultatai atskleidžia, kad apie 30 proc. policijos pareigūnų nurodo, kad su ASAAĮ yra susipažinę, bet nežino, kaip jį taikyti praktikoje (Ruibytė & Velička, 2020). Taip pat net 77 proc. pareigūnų nurodė, kad vengia pradėti ikiteisminius tyrimus dėl to, kad ikiteisminiai tyrimai dažnai nutraukiami, o savarankiškai besikreipusios moterys, paveiktos smurtautojų, skundus atsiima (Ruibytė & Velička, 2020). Tai, kad pareigūnams yra sudėtinga suprasti IPS dinamiką ir smurtinių santykių nutraukimo procesą, atskleidžia ir užsienio šalių tyrimai (Suzuki & Islam, 2025). Taip pat vis daugiau moterų praneša apie patiriamą institucinį smurtą, pavyzdžiui, iš VTAĮT (Gredeckaitė, 2024; Vasiliauskaitė, 2015), o tai savo ruožtu paskatino institucinį smurtą patiriančioms moterims teikiančių pagalbą organizacijų kūrimąsi Lietuvoje.

Pasitikėjimas institucijomis

Visuomenės pasitikėjimas policija ir kitomis institucijomis yra esminė sąlyga siekiant užtikrinti veiksmingą nusikalstamumo prevenciją, taip pat savalaikį apsaugos ir pagalbos teikimą nukentėjusiesiems. Tyrimai rodo, kad pasitikėjimas policija yra glaudžiai susijęs su bendru instituciniu pasitikėjimu bei aukštesniais demokratijos rodikliais (Marmola, 2024), tokiais kaip pilietinis įsitraukimas, saviraiškos laisvė ir žiniasklaidos nepriklausomumas. Lietuvoje

atliktų tyrimų duomenimis, policijos veiklos vertinimas per pastaruosius du dešimtmečius reikšmingai pagerėjo: šiuo metu 76 proc. gyventojų policijos veiklą vertina palankiai (Klimaševska, 2026). ES kontekste Lietuva taip pat užima gana aukštas pozicijas: ji yra devintoje vietoje pagal pasitikėjimą policija (Europos Komisija, 2025).

Tuo tarpu pasitikėjimas tokiomis pagalbą teikiančiomis institucijomis kaip VTAĮT ar SKPC išlieka mažiau ištirtas. Vis dėlto kitų šalių tyrimų rezultatai leidžia teigti, kad pasitikėjimą šiomis institucijomis reikšmingai lemia darbuotojų gebėjimas užtikrinti jautrų, traumos psichologijos žiniomis grįstą atsaką, taip pat paslaugų prieinamumas ir efektyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas (Tennant et al., 2020; Vasiliauskienė et al., 2017; WAVE, 2018). Be to, literatūroje vis labiau akcentuojamas ryšys tarp institucinio atsako kokybės ir pasitikėjimo institucijomis (Farrell et al., 2019), pabrėžiant klientui draugiškų, į aukos stiprybes ir poreikius orientuotų praktikų taikymo svarbą.

Tyrimo problema

Pastaraisiais metais fiksuojamas kreipimųsi į policiją dėl smurto artimoje aplinkoje skaičiaus mažėjimas. 2016 m. užregistruota 66 547 kreipimaisi į policiją (Vasiliauskienė et al., 2017), o 2024 m. užregistruota jau 54 602 (Lietuvos policija, 2025). Vis dėlto ši tendencija negali būti vertinama kaip smurto masto mažėjimo rodiklis. Tai galime sieti su gyventojų skaičiaus mažėjimu nuo 2016 metų (Lietuvos statistikos departamentas, 2023). Tikėtina, kad tai gali rodyti ir mažesnį asmenų pasitikėjimą veikiančia sistema. Vienu metu, nepaisant gerosios pasaulio praktikos sieti kreipimųsi į policiją skaičių vertinant smurto mastą šalyje, Lietuvos policija ėmė skelbti tik pradedamų ikiteisminių tyrimų skaičių (Lietuvos statistikos departamentas, 2022). Ikiteisminių tyrimų skaičius su metais mažėja ir tesiekia kelis procentus nuo kreipimųsi skaičiaus (Vasiliauskienė et al., 2017). Ši praktika gali neigiamai veikti smurtą patiriančių moterų bendradarbiavimą su policija, jei jos jaučia, kad jų smurto patirčiai nėra skiriamas dėmesys. Taip pat yra manoma, kad tai gali netgi paskatinti auką pačią laikyti smurtą nereikšmingu ir manyti, kad jis yra pernelyg nežymus, kad būtų galima kreiptis į teisėsaugos institucijas siekiant apsaugos (Birdsall et al., 2017).

Institucijų atsako tyrimai Lietuvoje rodo, kad smurtą patyrusių asmenų patirtys institucijose yra nevienareikšmės. Gudavičiūtės (2025) tyrimo rezultatai atskleidė, kad kai kurie nukentėjusieji nurodė susidūrę su aukų kaltinimu

ir neišpildytu procedūriniu teisingumu, o tai neigiamai veikė jų pasitikėjimą teisėsauga ir pareigūnų veiksmais. Apie tinkamo atsako į nukentėjusiųjų poreikius trūkumą bei tinkamo teisėsaugos pareigūnų pareigos atlikimo spragas rašė ir Michailovič su kolegomis (2019). Šių autorių tyrime nustatyta, kad teisėsaugos pareigūnai minėjo praktikas, kurių nebeturėtų būti po Nusikaltimo aukų teisių direktyvos perkėlimo į Lietuvos teisinę bazę, pavyzdžiui, akistatos tarp nukentėjusiosios ir smurtautojo (Nusikaltimo aukų teisių direktyvos 19 str.). Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad dalis teisėsaugos pareigūnų bei VTAĮT darbuotojų turi neigiamas nuostatas moterų, ypač besiskiriančiųjų, atžvilgiu, neigiamai veikiančias jų atsaką į moterų smurto patirties atskleidimą. Pavyzdžiui, besiskiriančių moterų smurto atskleidimu buvo tikima mažiau, abejojama jų patikimumu, vangiau pradedami ikiteisminiai tyrimai (Michailovič ir kt., 2019). Be to, VTAĮT darbuotojai patys įvardijo, kad jų tarnybos yra bijoma, tai galimai suponuoja ir visuomenės nuomonę apie tinkamo VTAĮT atsako į smurtą artimoje aplinkoje problemą.

Empirinių tyrimų, sistemingai analizuojančių moterų patiriamą institucijų atsaką į smurtą artimoje aplinkoje, ypač Lietuvoje, vis dar trūksta (Gudavičiūtė, 2025). Esami tyrimai dažnai apsiriboja gilinimusi į moterų pagalbos siekimą ar patirtis, susijusias su pavienių institucijų atsaku, o tai neatskleidžia jų patirčių visuminio vaizdo. Šis tyrimas yra naujas, nes siekia šią spragą užpildyti atskleisdamas daug platesnį ir sistemingesnį vaizdą patirčių institucijose, kurias išgyvena smurtą patyrusios moterys siekdamos apsaugos ir pagalbos. Šis tyrimas yra aktualus tuo, kad ASAAĮ įgyvendinančios institucijos yra vienintelės, galinčios ir turinčios pareigą apsaugoti ar padėti smurtą patyrusiems asmenims, tad jų atsako į apsaugos ir pagalbos siekimą analizė yra ypač svarbi tiek siekiant gerinti apsaugos bei pagalbos teikimą, tiek mažinant antrinio traumavimo riziką bei didinant smurtą patyrusių moterų pasitikėjimą institucijomis.

Atitinkamai šio straipsnio tikslas yra atskleisti, su kokiomis reakcijomis susiduria smurtą patyrusios moterys besikreipdamos į institucijas, įgyvendinančias apsaugos bei pagalbos teikimą (policiją, SKPC, VTAĮT), bei kaip šios reakcijos yra susijusios su skirtingomis moterų patiriamomis smurto formomis. Šalia to siekiama išanalizuoti institucinio atsako ir moterų pasitikėjimo šiomis institucijomis sąsajas. Tyrimo tikslui pasiekti buvo suformuluoti šie tyrimo klausimai:

1. Koks yra įvairių vyrų smurto prieš moteris intymioje partnerystėje formų paplitimas Lietuvoje?

2. Kokio institucinio atsako (policijos, SKPC ir VTAĮT) sulaukia vyrų smurtą patyrusios moterys, besikreipdamos apsaugos ir pagalbos?
3. Kaip susijusi įvairių vyrų smurto prieš moteris artimoje aplinkoje formų patirtis ir institucijų atsakas į pagalbos siekimą?
4. Kaip institucinis atsakas susijęs su smurtą patyrusių moterų pasitikėjimu apsaugą ir pagalbą teikiančiomis institucijomis (policija, SKPC ir VTAĮT)?

Tyrimo metodai

Tyrimo dalyvės

Apklausoje dalyvavo 1059 moterys, iš kurių 498 (47 %) nurodė patyrusios bent vienos formos vyrų smurtą. Psichologinį smurtą patyrė 32,96 proc., ekonominę kontrolę – 28,90 proc., persekiojimą – 23,61 proc., seksualinį smurtą – 17,75 proc., fizinį – 15,86 proc. Lietuvos moterų. Pagrindinės tyrimo imties (N = 498) – smurtą patyrusių moterų – dalyvių amžius – 18–65 metai (M = 42,62; SD = 13,12), 59,83 proc. jų turėjo vaikų, dauguma moterų dirbančios (80,52 %), ištekėjusios ar esančios partnerystėje (bendrai – 66,47 %) (žr. *1 lentelę*).

1 LENTELĖ. Tyrimo dalyvių sociodemografiniai duomenys

		n	%
Užimtumas	Dirbanti (visu arba ne visu etatu, savarankiškai dirbanti)	401	80,52
	Bedarbė	36	7,23
	Pensininkė	10	2,01
	Studentė / moksleivė	27	5,42
	Vaiko priežiūros atostogose	20	4,02
	Neįgalumas	4	0,80
Šeimyninė padėtis	Vieniša	94	18,88
	Turite partnerį / draugą	138	27,71
	Ištekėjusi	193	38,76
	Išsiskyrusi	65	13,05
	Našlė	8	1,61

Tyrimo instrumentai

Tyrimo klausimyną sudarė sociodemografinių klausimų apie amžių, užimtumą, išsilavinimą, gaunamas pajamas, šeiminę padėtį, vaikų turėjimą dalis ir pagrindinių tyrimo kintamųjų vertinimo skalės. Vidinis skalių suderinamumas buvo vertintas McDonaldo omega (ω) koeficientu (McDonald, 1978), reikšmės interpretuojamos taip pat kaip ir Cronbacho alfos, bet šis koeficientas laikomas pažangesniu ir tinkamesniu rodikliu vertinti vienmačių ir daugiamačių skalių vidinį suderinamumą (Cho & Kim, 2015; Little, 2024).

Moterų patirto vyrų smurto formos buvo vertinamos naudojant:

- *Trumpąją sudėtinę smurto skalę* (angl. *The Composite Abuse Scale (Revised)-Short Form, sutr.* CASR-SF; Ford-Gilboe et al., 2016), kurią sudaro 15 teiginių, susijusių su seksualiniu smurtu (ω = 0,80; pvz., *privertė atlikti seksualinius veiksmus, kurių nenorėjote atlikti*), fiziniu smurtu (ω = 0,71; pvz., *smogė kumščiu ar kokiu nors daiktu, spardė ar kandžiojo*), psichologiniu smurtu (ω = 0,81; pvz., *sakė Jums, kad esate išprotėjusi, kvaila arba nepakankamai gera*) ir persekiojimu (ω = 0,68, pvz., *sekė Jus arba slankiojo aplink Jūsų namus ar darbą*), su galimais atsakymų variantais *taip*, *ne*, *nepritaikoma*. Lietuvos tyrimuose yra taikyta ilgoji šios skalės versija (Vasiliauskaitė & Geffner, 2020);
- *Peržiūrėtą ekonominės prievartos skalę* (angl. *The Revised Scale of Economic Abuse*, sutr. SEA2; Adams et al., 2020), sudarytą iš 14 teiginių apie ekonominę kontrolę (ω = 0,84; pvz., *nurodinėjo Jums, kaip leisti pinigus*) ir ekonominį išnaudojimą (ω = 0,77; pvz., *vertė imti paskolą ar ką nors pirkti išsimokėtinai, nors to daryti nenorėjote*), su galimais atsakymų variantais *taip*, *ne*, *nepritaikoma*;
- *Smurto santykiuose pasitelkiant technologijas skalę* (angl. *Technology-Facilitated Abuse in Relationships Scale*, sutr. TAR; Brown & Hegarty, 2021), kurią sudarė atrinkti 9 teiginiai (ω = 0,78; pvz.: *ar partneris tikrino, su kuo bendraujate elektroninėje erdvėje, prisijungė prie Jūsų elektroninio prietaiso be Jūsų leidimo arba stebėjo, kur esate, naudodamasis sekimo programine įranga*), su galimais atsakymų variantais *taip*, *ne*, *nepritaikoma*.

Pagalbos siekimo elgesys buvo vertintas klausiant, ar moterys dėl patirto smurto kreipėsi į policiją, SKPC ar VTAĮT.

Pasitikėjimas institucijomis po apsaugos ar pagalbos siekimo dėl patirto smurto buvo vertintas taikant 5 balų Likerto tipo skalę nuo 0 („nepasitikiu“) iki 4 („labai pasitikiu“).

Daugiainstitucis atsakas buvo vertinamas naudojant *Institucinės išdavystės ir paramos klausimyno 1 versijos* (angl. *Institutional Betrayal and Support Questionnaire Version 1*, sutr. IBSQ1, Rosenthal et al., 2016) pagrindu sukurtą skalę, pritaikytą Lietuvos kultūriniam ir teisiniam kontekstui. Klausimyną sudarė 14 teiginių, vertinančių atskirų institucijų atitiktį minimaliems aukų teisių apsaugos standartams pagal ES Nusikaltimų aukų teisių direktyvą, pavyzdžiui, klausiant, ar institucijos atstovai tinkamai tvarkė bylą, pagarbiai elgėsi su auka, tinkamai su ja bendravo ir ją informavo, išklausė ją bei kūrė bendradarbiavimui palankią aplinką, susilaikė nuo aukų kaltinimo. Buvo prašoma pažymėti visus tinkamus atsakymus ($\omega = 0{,}93$).

Tyrimo eiga

Tyrimas buvo vykdomas internetinės apklausos būdu, duomenis renkant nuo 2025 m. gegužės iki rugsėjo. Apklausą atliko bendrovė „Spinter“, kuri siekė surinkti reprezentatyvią imtį, atspindinčią Lietuvos moterų populiaciją pagal tokius pagrindinius požymius kaip amžius, išsilavinimas, gyvenamoji vieta. Atsižvelgiant į didesnį vyrų smurto prieš moteris intymioje partnerystėje mastą tarp darbingo amžiaus moterų (US Preventive Services Task Force et al., 2018) dalyvauti tyrime buvo kviečiamos 18–56 metų amžiaus moterys. Prieš atliekant tyrimą visoms dalyvėms buvo pateikta informacija apie tyrimo tikslą, duomenų naudojimą, anonimiškumą ir savanorišką dalyvavimą. Gautas informuotas sutikimas. Pritarimas vykdyti tyrimą buvo gautas iš Vilniaus universiteto Psichologinių tyrimų atitikties mokslinių tyrimų etikai komiteto (Nr. (1.13 E) 250000-KT-9).

Duomenų analizė

Duomenys buvo analizuojami pasitelkus IBM SPSS 30.0.0.0 (172) statistinį paketą. Pirmiausia buvo atlikta aprašomosios statistikos analizė, siekiant įvertinti pagrindinių kintamųjų pasiskirstymą. Toliau ryšiams tarp kintamųjų nustatyti buvo skaičiuojamas Spearmano koreliacijos koeficientas. Atsižvelgiant į mažus ir nevienodus grupių dydžius, analizei taikyti neparametriniai testai (Kruskalio–Walliso, Manno–Whitney U ir Wilcoxono), o dichotominių kintamųjų ryšiui vertinti – binarinė logistinė regresija. Pasitikėjimo institucijomis indikatorius buvo sudarytas išvedant pasitikėjimo policija, SKPC ir VTAĮT balų vidurkį, kuomet didesnis įvertis reiškia didesnį pasitikėjimą institucijomis. Institucinio atsako rodiklis buvo sudarytas išvedant visų institucijų atsako

vidurkį, kuomet didesnis įvertis reiškia tinkamesnį atsaką į smurtą patyrusių moterų apsaugos ir pagalbos siekimą.

Rezultatai

Siekiant įvertinti skirtingų vyrų smurto prieš moteris intymiuose santykiuose formų paplitimą Lietuvoje tarp darbingo amžiaus moterų buvo atlikta analizė pasitelkiant aprašomąją statistiką. Iš 498 smurtą patyrusių moterų net 85,50 proc. (n = 426) patyrė dvi ir daugiau smurto formas. Dažniausiai moterys nurodė patyrusios psichologinį smurtą (70,10 %) ir ekonominę kontrolę (61,45 %), rečiausiai – fizinį smurtą (33,73 %) (žr. *1 pav.*). Taigi tokios sunkiau atpažįstamos smurto formos, kaip psichologinis smurtas, ekonominė kontrolė, smurtas pasitelkiant technologijas, yra gana dažnos tirtoje imtyje. Taip pat matyti, kad nors seksualinio ir fizinio smurto patyrimo buvo mažiau, tačiau su tokiomis smurto formomis susidūrė daugiau nei trečdalis tyrimo dalyvių.

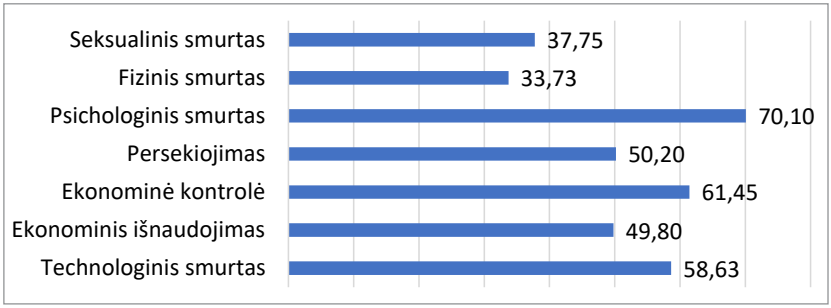

1 PAV. Smurto formų paplitimas tarp smurtą patyrusių moterų (N = 498)

Toliau buvo analizuotas moterų pagalbos siekimo elgesys. Savo smurto patirtį atskleidė 63,05 proc. (n = 314) tyrimo dalyvių. 2 paveikslėlyje pateikta detali informacija apie tai, kam šią savo patirtį moterys atskleidė. Tyrimo rezultatai rodo, kad dažniausiai moterys savo smurto patirtimis dalinosi su draugais (63,38 %) ir šeimos nariais (42,35 %), rečiausiai – su VTAĮT (5,45 %). Iš visų smurtą patyrusių moterų tik 14,86 proc. (n = 74) pagalbos siekė iš institucijų, konkrečiai iš policijos –12,50 proc. (n = 62), SKPC – 4,03 proc. (n = 20), VTAĮT – 3,43 proc. (n = 17). Tarp moterų, siekusių pagalbos iš institucijų, dažniausia smurto patirtis

buvo psichologinis smurtas (87,84 %) ir ekonominė kontrolė (83,78 %). Pažymėtina, kad nors seksualinio smurto patirtis buvo rečiausiai įvardijama, tačiau ją minėjo net pusė besikreipusiųjų pagalbos (50,00 %).

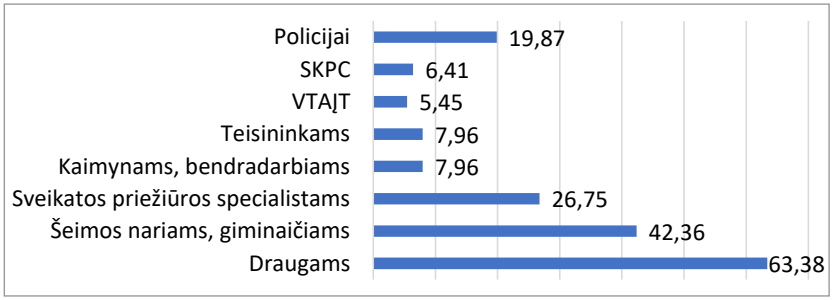

2 PAV. Smurto patirties atskleidimas (n = 314)

Siekiant įvertinti ryšius tarp smurto patirties, institucijų atsako ir pasitikėjimo institucijomis, buvo atlikta koreliacinė analizė. Nustatytos kelios reikšmingos koreliacijos tarp kintamųjų, kurias aptariame žemiau (žr. *2 lentelę*).

Buvo analizuojamos skirtingų smurto formų sąsajos su tyrimo kintamaisiais. Sąsajų su institucijų atsaku nebuvo rasta, bet buvo nustatyta reikšmingai teigiama sąsaja tarp psichologinio smurto ir pasitikėjimo SKPC ($r(16) = 0,52$, $p<0,05$) ir VTAĮT ($r(15) = 0,53$, $p<0,05$).

2 lentelėje matome, kad pasitikėjimas institucijomis yra reikšmingai susijęs su institucijų atsaku. Analizuojant detaliau galima pastebėti, kad reikšmingos sąsajos buvo nustatytos su policijos bei VTAĮT atsaku. SKPC atsakas nebuvo susijęs su kitų institucijų atsaku.

Vertinant pasitikėjimą apsaugą ir pagalbą teikiančiomis organizacijomis ar institucijomis po to, kai su jomis teko bendradarbiauti dėl smurto patirties, nustatyta, kad moterys linkusios labiau pasitikėti institucijomis (M = 2,39, SD = 1,23), o reikšmingo skirtumo tarp į skirtingas institucijas besikreipusių moterų grupių rasta nebuvo (p = 0,31). Analizuojant, ar moterų pasitikėjimas institucijomis gali būti susijęs su institucijų, į kurias jos kreipėsi, skaičiumi – vieną, dvi ar tris institucijas, buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp pasitikėjimo institucijomis ir to, į kiek institucijų moterys kreipėsi pagalbos ($\chi^2(2) = 6,02$, $p = 0,05$): mažiausiai pasitikėjimo moterys jautė tuomet, kai teko bendrauti su dviem institucijomis, bet daugiausia – kai teko bendrauti su visomis trimis.

2 LENTELĖ. Pagrindinių tyrimo kintamųjų vidurkiai ir tarpusavio koreliaciniai ryšiai

		n	M	SD	1	2	3	4	5	6	7
1	Pasitikėjimas institucijomis	71	2,39	1,23							
2	Pasitikėjimas policija	61	2,44	1,29	**0,93*****						
3	Pasitikėjimas SKPC	18	2,44	1,15	**0,92*****	0,52					
4	Pasitikėjimas VTAĮT	17	1,82	1,67	**0,95*****	**0,60***	**0,96*****				
5	Institucijų atsakas	74	0,47	0,33	**0,70*****	**0,69*****	**0,61****	**0,86*****			
6	Policijos atsakas	62	0,46	0,35	**0,68*****	**0,72*****	0,35	**0,58***	**0,94*****		
7	SKPC atsakas	20	0,50	0,32	0,43	0,15	**0,56***	0,65	**0,77*****	-0,03	
8	VTAĮT atsakas	17	0,42	0,36	**0,85*****	0,53	**0,81***	**0,86*****	**0,94*****	0,49	0,62

Pastabos. N – imties dydis; M – vidurkis; SD – standartinis nuokrypis;
*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Didžioji dalis moterų, kurios kreipėsi pagalbos į institucijas, nurodė turinčios vaikų (79,7 %), o besikreipusios į VTAĮT jų turėjo visos (n = 17). Binarinės logistinės regresijos rezultatai parodė, kad vaikų turėjimas buvo reikšmingai susijęs su pagalbos siekimu, OR = 1,11, 95 % PI [1,67, 5,54], p<0,001. Tuo tarpu vaikų turėjimas ir pasitikėjimas institucijomis nebuvo susiję (p = 0,36).

Vertinant institucijų atsaką buvo rasta, kad smurtą patyrusios moterys, kurios susidūrė su institucijomis, jų atsaką vertina kaip labiau netinkamą nei tinkamą (M = 0,47, SD = 0,33). Skirtingų institucijų atsakas buvo vertintas gana panašiai ir vidurkis svyravo nuo 0,42 iki 0,50. Atlikus institucijų atsako palyginimus naudojant Wilcoxono testą, nebuvo nustatyta jokių statistiškai reikšmingų skirtumų (visos *p* reikšmės > 0,05).

Analizuojant konkrečias sritis, kuriose moterys sulaukė tinkamo institucijų atsako, matome, kad moterys nurodė, kad dažniau institucijos tinkamai atliko savo profesinę pareigą, tinkamai tvarkė jų asmeninę informaciją ir svarbiausia – jautriai ir empatiškai reagavo į jų patirtis (žr. *3 pav*.). Tuo tarpu gilinantis į sritis, kuriose moterys sulaukė mažiau tinkamo atsako, 3 paveikslėlyje matyti, kad visos institucijos turi gerinti atsaką visose tirtose srityse. Konkrečiai, vos 35,3 proc. į VTAĮT besikreipusių moterų nurodė, kad specialistai susilaikė nuo tiesioginių ar netiesioginių kaltinimų dėl patirto smurto. Taip pat mažiau nei pusė (40 %) moterų nurodė, kad policijos pareigūnai reagavo jautriai ar empatiškai į jų smurto patirtį bei skatino jas siekti teisingumo. Be to, tik 45 proc. besikreipusiųjų į SKPC nurodė, kad jų informacija buvo tvarkoma tinkamai.

Diskusija

Šio tyrimo tikslas buvo nustatyti įvairių vyrų smurto formų prieš moteris Lietuvoje paplitimą, atskleisti, su kokiu instituciniu atsaku susiduria skirtingas vyrų smurto formas patyrusios moterys bei kaip šis atsakas yra susijęs su pasitikėjimu institucijomis. Šio tyrimo rezultatai patvirtino ankstesnių tyrimų rezultatus, pavyzdžiui, Žukauskienės ir kt. (2021), atskleisdami, kad 47 proc. Lietuvos darbingo amžiaus moterų yra patyrusios intymaus partnerio smurtą. Dažniausiai moterys susiduria su psichologiniu ir ekonominiu smurtu. Atsikartojo ir Europos Sąjungos mastu pastebėta nauja tendencija, kuomet daugiau moterų praneša apie seksualinio nei fizinio smurto patirtį (FRA et al., 2024). Svarstoma, kad tai gali būti susiję su tuo, kad visuomenėje seksualinis

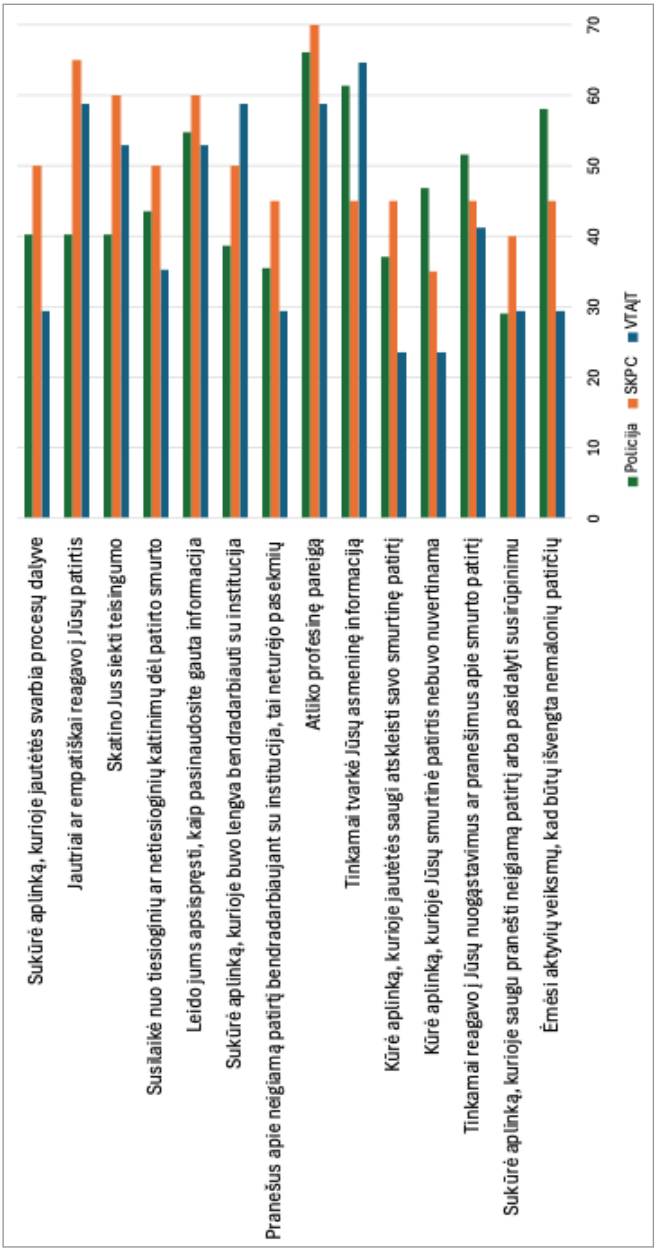

3 PAV. Apsaugą ir pagalbą teikiančių institucijų atsakas į pagalbos siekimą

smurtas tampa geriau atpažįstamas, o jį patyrusios moterys gali atviriau įvardinti šią patirtį ir apklausose.

Analizuojant moterų apsaugos ir pagalbos siekimo elgesį nustatėme, kad net 36,9 proc. moterų niekam nėra pasakojusios apie savo smurto patirtį. Šie duomenys atitinka ir ES statistiką (31,8 %; FRA et al., 2024). Taip pat buvo nustatyta, kad kiek mažesnis skaičius Lietuvos moterų siekia pagalbos iš policijos, lyginant su ES vidurkiu (atitinkamai 12,4 % ir 13,9 %; FRA et al., 2024), taip pat ir iš pagalbą teikiančių organizacijų, tokių kaip SKPC (atitinkamai 4 % ir 6,4 %).

Ankstesnių tyrimų rezultatai atskleidė, kad žiauresnė smurto patirtis buvo susijusi su mažesniu pasitikėjimu policija (Fedina et al., 2019). Mūsų tyrimo duomenimis nustatyta, kad tik psichologinio smurto patirtis buvo teigiamai susijusi su moterų pasitikėjimu SKPC ir VTAĮT. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad bendraujant su šių institucijų specialistais moterų psichologinio smurto patirtis buvo įvardinta ir pripažinta kaip reikšminga, tai ir galėjo paskatinti didesnį pasitikėjimą.

Pasitikėjimas institucijomis bendrai yra susijęs su pasitikėjimu konkrečiomis institucijomis. Visgi ne tik pasitikėjimas policija, kaip nustatė ir Marmola (2024) savo tyrime, bet ir pasitikėjimas SKPC bei VTAĮT yra glaudžiai susijęs su bendru pasitikėjimu institucijomis. Lietuvoje pasitikėjimas policija yra gana aukštas lyginant su pasitikėjimu kitomis institucijomis (Klimaševska, 2026), tai iš dalies atspindi ir mūsų tyrimo rezultatai. Vyrų smurtą patyrusios moterys po susidūrimo su institucijomis yra labiau linkusios jomis pasitikėti nei nepasitikėti.

Remdamiesi ankstesniais tyrimais (Farrell et al., 2019; Fedina et al., 2019), radome, kad pasitikėjimas institucijomis ir institucijų atsakas į smurtą patyrusių moterų pagalbos ir apsaugos siekimą yra tarpusavyje susiję. Konkrečiai tinkamas policijos ir VTAĮT atsakas yra atitinkamai susijęs su pasitikėjimu policija ir VTAĮT. Visgi pasitikėjimas SKPC nebuvo susijęs su SKPC atsaku, tai galimai rodo, kad visuomenės pasitikėjimas šia organizacija susijęs ne su jos atsaku, bet su kitais rodikliais, tokiais kaip, pavyzdžiui, jų patirtimi kitose institucijose. Rezultatai atskleidė, kad kuo didesnį pasitikėjimą moterys turi SKPC, tuo geresnio atsako jos sulaukia iš VTAĮT. Šie rezultatai gali būti susiję su SKPC veiklos pobūdžiu, kuomet viena iš SKPC funkcijų yra tarpininkavimas institucijose. Tad galimai sėkmingas moterų bendradarbiavimas su SKPC teigiamai prisideda prie geresnio VTAĮT atsako.

Giliau analizuojant atskirų institucijų atsaką į smurtą patyrusių moterų pagalbos ir apsaugos siekimą, matome stipriąsias ir tobulintinas institucinių praktikų sritis. Rezultatai atskleidė, kad SKPC labiau nei kitoms institucijoms yra būdingas į nukentėjusiąją orientuotas, jautrus ir įgalinantis atsakas – dauguma besikreipusių moterų nurodė sulaukusios empatiško atsako, paskatinimo siekti teisingumo ir įtraukimo į sprendimų priėmimo procesus. Tai atitinka traumos psichologijos žiniomis grįsto ir į auką orientuoto atsako principus (Vasiliauskaitė ir kt., 2023).

VTAĮT atsakas išsiskiria stipresniais administraciniais ir organizaciniais aspektais, tokiais kaip tinkamas informacijos valdymas ir bendradarbiavimo užtikrinimas, tačiau reikšmingai silpnesnės sritys yra saugios, nevertinančios, pasitikėjimą skatinančios aplinkos kūrimas be aukos kaltinimų. O tai neatitinka gerųjų praktikų taikymo srityse, susijusiose su pagalbos teikimu traumą patyrusiems asmenims.

Tuo tarpu tinkamas policijos atsakas labiau siejamas su procedūriniais veiksmais, o emocinio jautrumo ir įgalinimo aspektai vertinami silpniau. Remiantis procedūrinio teisingumo teorija, kuri teigia, kad pasitikėjimas policija formuojasi pirmiausia per nešališką ir pagarbų bendravimą ir taikomas praktikas, kurių centre yra nukentėjusiųjų interesai – policijai savo darbe turėtų būti svarbu pasirūpinti ne tik bylos baigtimi, bet ir pačia procedūrine patirtimi, kuri siejama su didesniu pasitikėjimu policija ir aktyvesniu nukentėjusiųjų įsitraukimu į nusikaltimo tyrimo procesą (Laxminarayan, 2015; Stanek et al., 2023).

Svarbu pažymėti, kad visų institucijų atžvilgiu išryškėja sritys, kuriose atsakas yra nepakankamas ir galėtų būti vertinamas kaip institucinės išdavystės apraiškos. Šie rezultatai leidžia teigti, kad nors institucijos atlieka skirtingas funkcijas, efektyvus atsakas į smurtą reikalauja ne tik procedūrinio veiksmingumo ar administracinio tikslumo, tarpinstitucinio bendradarbiavimo, bet ir nuoseklaus traumos psichologijos žiniomis grįsto, į asmens patirtį orientuoto požiūrio. Toks požiūris laikomas pagrindu siekiant stiprinti nukentėjusiųjų pasitikėjimą institucijomis ir užtikrinti pagalbos siekimą.

Išvados ir apibendrinimai

Šio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad apie pusė Lietuvos moterų yra patyrusios vyrų smurtą intymioje partnerystėje. Deja, tik nedidelė dalis iš jų kreipiasi pagalbos ar apsaugos į institucijas, tokias kaip policija, SKPC ar VTAĮT. Po

kreipimosi moterys nurodė sulaukusios labiau netinkamo atsako, bet vis dar jautėsi labiau pasitikinčios nei nepasitikinčios institucijomis. Kuo daugiau tinkamo atsako moterys sulaukė, tuo labiau pasitikėjo institucijomis. Gauti rezultatai atskleidžia institucijų atsaką ir išryškina stipriąsias ir tobulintinas institucinių praktikų sritis. Nustatyta, kad SKPC dažniau užtikrina į nukentėjusiąją orientuotą, empatišką ir įgalinantį atsaką, tuo tarpu policijos atsakas labiau siejamas su procedūriniu aiškumu, o VTAĮT – su administraciniu veiksmingumu ir organizaciniais aspektais. Vis dėlto visų institucijų kontekste išryškėja svarbios tobulintinos sritys, susijusios su saugios, nevertinančios aplinkos kūrimu, smurtinės patirties pripažinimu ir aukų kaltinimo vengimu.

Vertinant tyrimo rezultatus, svarbu atsižvelgti į keletą ribotumų. Pirma, pagalbos siekimo grupės dažnu atveju sutapo, nes dalis respondenčių kreipėsi į kelias institucijas, todėl atskirų grupių analizė buvo apsunkinta. Be to, dėl palyginti nedidelio dalyvių skaičiaus atskirose pagalbos siekimo kategorijose nebuvo galimybių atlikti detalesnių ar sudėtingesnių statistinių palyginimų tarp mažesnių pogrupių. Antra, bendras respondenčių, kurios kreipėsi pagalbos, skaičius buvo ribotas, tai taip pat apribojo platesnių analitinių modelių taikymą. Vis dėlto pažymėtina, kad tyrimas buvo atliktas remiantis reprezentatyvia imtimi, todėl gauti rezultatai laikytini atspindinčiais bendras tendencijas Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai turi svarbias praktines implikacijas. Pirma, institucijos, teikiančios apsaugą ir pagalbą nuo smurto nukentėjusioms moterims, turi gerinti savo atsaką tiek siekdamos suteikti tinkamą apsaugą ir pagalbą, tiek ir norėdamos didinti pasitikėjimą jomis. Atskirai pažymėtina, kad policijai rekomenduojama daugiau dėmesio skirti draugiškos ir saugios aplinkos kūrimui, tai palengvintų bendradarbiavimą tarp smurtą patyrusių moterų ir institucijos, t. y. pareigūnai turėtų reaguoti jautriai ir empatiškai, išklausyti ir atsižvelgti į moterų išsakytus nuogąstavimus bei skatinti moteris siekti teisingumo. SKPC savo atsaką turėtų gerinti taip, kad moterys jaustųsi galinčios pranešti apie neigiamą patirtį, o jų asmeninė informacija tvarkoma tinkamai. VTAĮT taip pat reikėtų dėti pastangas kuriant palankią aplinką, kurioje moterys jaustųsi saugios atskleisti savo patirtis, specialistai susilaikytų nuo tiesioginių ar netiesioginių kaltinimų dėl patirto smurto ir imtųsi aktyvių veiksmų, kad būtų išvengta nemalonių patirčių institucijoje. Pasitikėjimas institucijomis yra svarbus veiksnys, prisidedantis prie sėkmingo valstybės veikimo bei demokratijos stabilumo, o pasitikėjimas institucijomis kyla iš tinkamų institucinių praktikų, paremtų traumos psichologijos žiniomis, atliepiant nukentėjusiųjų poreikius ir atsižvelgiant į jų stiprybes.

Literatūra

Adams, A. E., Greeson, M. R., Littwin, A. K., & Javorka, M. (2020). The Revised Scale of Economic Abuse (SEA2): Development and initial psychometric testing of an updated measure of economic abuse in intimate relationships. *Psychology of Violence*, *10*(3), 268–278. https://doi.org/10.1037/vio0000244

Anbesu, E. W., Moloro, A. H., Kase, B. F., Shibeshi, A. H., Asebe, H. A., Hussen, N. M., Mehari, M. G., Seid, A. A., Arge, K. G., Hasen, A. A., & Asgedom, D. K. (2025). Intimate partner violence and mental disorders among women: An umbrella review. *BMC Psychiatry*, *26*, 13. https://doi.org/10.1186/s12888-025-07654-x

Birdsall, N., Kirby, S., & McManus, M. (2017). Police–victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases. *Police Practice and Research*, *18*(1), 75–86. https://doi.org/https://doi.org/10.1080/15614263.2016.1230061

Brown, C., & Hegarty, K. (2021). Development and validation of the TAR Scale: A measure of technology-facilitated abuse in relationships. *Computers in Human Behavior Reports*, *3*, 100059. https://doi.org/10.1016/j.chbr.2021.100059

CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against women. (1992). UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW). https://www.refworld.org/legal/resolution/cedaw/1992/96542

CEDAW General Recommendation No. 35 on Gender-Based Violence against Women, CEDAW/C/GC/35 (2017). https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no-35-2017-gender-based

Cho, E., & Kim, S. (2015). Cronbach's coefficient alpha: Well known but poorly understood. *Organizational Research Methods*, *18*(2), 207–230. https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1094428114555994

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women [CEDAW], United Nations (1979). https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women

EIGE -, E. I. for G. E. (2021). *The Costs of Gender-Based Violence in the European Union*. https://eige.europa.eu/publications/costs-gender-based-violence-european-union

European Institute for Gender Equality. (2021). *The costs of gender-based violence in the European Union*. Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2839/063244

European Union Agency for Fundamental Rights [FRA], European Institute for Gender Equality [EIGE], & Eurostat. (2024). *EU gender-based violence survey—Key results, experiences of women in the EU-27*. Publication Office of the European Union. https://doi.org/10.2839/3648756

Europos Komisija. (2025). *Standard Eurobarometer 104: Public opinion in the European Union* (No. 104). Europos Komisija. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3378

Europos Parlamentas, Taryba. (2012). *2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai* (Nusikaltimo aukų teisių direktyva). *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L 315, 57–73. http://data.europa.eu/eli/dir/2012/29/oj

Europos Parlamentas, Taryba. (2024). 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje. Oficialusis leidinys, L 1385. https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/29/oj?locale=lt

Europos Taryba. (2011, gegužės 11). *Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo* [CETS Nr. 210]. https://doi.org/10.1163/2210-7975_HRD-9953-2014005

Farrell, A., Dank, M., de Vries, I., Kafafian, M., Hughes, A., & Lockwood, S. (2019). Failing victims? Challenges of the police response to human trafficking. *Criminology & Public Policy*, *18*(3), 649–673. https://doi.org/10.1111/1745-9133.12456

Fedina, L., Backes, B. L., Jun, H.-J., DeVylder, J., & Barth, R. P. (2019). Police legitimacy, trustworthiness, and associations with intimate partner violence. *Policing: An International Journal*, *42*(5), 901–916. https://doi.org/10.1108/PIJPSM-04-2019-0046

Ford-Gilboe, M., Wathen, C. N., Varcoe, C., MacMillan, H. L., Scott-Storey, K., Mantler, T., Hegarty, K., & Perrin, N. (2016). Development of a brief measure of intimate partner violence experiences: The Composite Abuse Scale (Revised)—Short Form (CASR-SF). *BMJ Open*, *6*(12), e012824. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-012824

Gredeckaitė, A. (2024, December 2). *Ar gerbiamos moterų žmogaus teisės valstybės ir savivaldybių įstaigose? Klientui draugiškas paslaugų teikimas vs. Institucinis smurtas*. Tarptautinė konferencija Moterų žmogaus teisės Lietuvoje 2024: Karo trauma ir moterų žmogaus teisės, Vilnius, Lietuva. https://www.youtube.com/watch?v=7XyAuWokr1Q

Gudavičiūtė, G. (2025). *Nukentėjusiųjų nuo smurto patirtys policijos pareigūnų vykdytose apklausose: Procedūrinio teisingumo reikalavimų laikymosi vertinimas ir psichologiniai padariniai* [Magistro darbas, Vilniaus universitetas]. https://epublications.vu.lt/object/elaba:238873651/

Jungtinės Tautos. (1993, gruodžio 20). *Smurto prieš moteris panaikinimo deklaracija (Rezoliucija Nr. A/RES/48/104).* https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/1993/10685

Klimaševska, Ū. (2026, March 15). Apklausa: Didžiausias pasitikėjimas – policija ir kariuomene, mažiausias – Seimu ir Vyriausybe. *Delfi*. https://www.delfi.lt/naujienos/lietuvoje/apklausa-didziausias-pasitikejimas-policija-ir-kariuomene-maziausias-seimu-ir-vyriausybe-120223883

Laurinaitytė, I., Michailovič, I., & Čepas, A. (2025). *Pavojaus patirti smurtą artimoje aplinkoje rizikos vertinimo situacijos apžvalga ir rekomendacijos.* Vilniaus universiteto mokslininkų grupės ataskaita Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos.

Laxminarayan, M. (2015). Enhancing trust in the legal system through victims' rights mechanisms. *International Review of Victimology*, *21*(3), 273–286. https://doi.org/10.1177/0269758015591721

Lietuvos policija. (2025). *Smurto artimoje aplinkoje statistika*. https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesosios-tvarkos-ir-gyventoju-saugumo-uztikrinimas/smurtas-artimoje-aplinkoje/smurto-artimoje-aplinkoje-statistika/

Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, Nr. XI-1425. (2022). https://www.infolex.lt/ta/742733:str1

Lietuvos statistikos departamentas. (2022). *Smurtas artimoje aplinkoje*. Oficialiosios statistikos portalas. https://osp.stat.gov.lt/infografikas-smurtas-artimoje-aplinkoje

Lietuvos statistikos departamentas. (2023). *Lietuvos gyventojai (2023 m. leidimas)*. Oficialiosios statistikos portalas. https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2023/salies-gyventojai/gyventoju-skaicius-ir-sudetis

Little, T. D. (2024). *Longitudinal structural equation modeling* (2nd edn). The Guilford Press.

Marmola, M. (2024). Trust in the police and its determinants: A comparative analysis of Western, Central and Eastern European countries. *Przegląd Policyjny*, *2*(154), 306–319. https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.8523

McDonald, R. P. (1978). A simple comprehensive model for the analysis of covariance structures. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, *31*(1), 59–72. https://doi.org/10.1111/j.2044-8317.1978.tb00573.x

Michailovič, I., Justickaja, S., Vaičiūnienė, R., Kalpokas, V., Visockas, E. (2019). *Veiksmingo policijos ir kitų suinteresuotų institucijų bendradarbiavimo link: smurto artimoje aplinkoje atpažinimo, pagalbos ir prevencijos modelis*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.

Nesca, M., Au, W., Turnbull, L., Brownell, M., Brownridge, D. A., & Urquia, M. L. (2021). Intentional injury and violent death after intimate partner violence: A retrospective matched-cohort study. *Preventive Medicine*, *149*, 106616. https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2021.106616

Rosenthal, M. N., Smidt, A. M., & Freyd, J. J. (2016). Still second class: Sexual harassment of graduate students. *Psychology of Women Quarterly*, *40*(3), 364–377. https://doi.org/10.1177/0361684316644838

Ruibytė, L., & Velička, V. (2020). Police officers' attitudes toward domestic violence: Is it changing? *Public Security and Public Order*, *25*. https://doi.org/10.13165/PSPO-20-25-21

Saxton, M. D., Olszowy, L., MacGregor, J. C. D., MacQuarrie, B. J., & Wathen, C. N. (2021). Experiences of Intimate Partner Violence Victims With Police and the Justice System in Canada. *Journal of Interpersonal Violence*, *36*(3–4), NP2029-2055NP. https://doi.org/10.1177/0886260518758330

Smith, C. P., & Freyd, J. J. (2013). Dangerous Safe Havens: Institutional Betrayal Exacerbates Sexual Trauma: Institutional Betrayal Exacerbates Sexual Trauma. *Journal of Traumatic Stress*, *26*(1), 119–124. https://doi.org/10.1002/jts.21778

Smith, C. P., & Freyd, J. J. (2017). Insult, then Injury: Interpersonal and Institutional Betrayal Linked to Health and Dissociation. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, *26*(10), 1117–1131. https://doi.org/10.1080/10926771.2017.1322654

Stanek, K. A., Fox, K. A., Telep, C. W., & Trinkner, R. (2023). Who Can You Trust? The Impact of Procedural Justice, Trust, and Police Officer Sex on Women's Sexual Assault Victimization Reporting Likelihood. *Violence Against Women*, *29*(5), 860–881. https://doi.org/10.1177/10778012221097139

Suzuki, M., & Islam, M. J. (2025). Police Response to Domestic and Family Violence Incidents Where the Victim Is Willing to Maintain the Relationship with the Perpetrator. *Violence Against Women*, 10778012251409164. https://doi.org/10.1177/10778012251409164

Tedeschi, R. G., Shakespeare-Finch, J., Taku, K., & Calhoun, L. G. (2018). *Posttraumatic growth: Theory, research, and applications*. Routledge.

Tennant, E., Miller, E., Costantino, K., De Souza, D., Coupland, H., Fotheringham, P., & Eastwood, J. (2020). A critical realist evaluation of an integrated care project for vulnerable families in Sydney, Australia. *BMC Health Services Research*, *20*(1). https://doi.org/10.1186/s12913-020-05818-x

United Nations. (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women

US Preventive Services Task Force, Curry, S. J., Krist, A. H., Owens, D. K., Barry, M. J., Caughey, A. B., Davidson, K. W., Doubeni, C. A., Epling, J. W., Grossman, D. C., Kemper, A. R., Kubik, M., Kurth, A., Landefeld, C. S., Mangione, C. M., Silverstein, M., Simon, M. A., Tseng, C.-W., & Wong, J. B. (2018). Screening for intimate partner violence, elder abuse, and abuse of vulnerable adults: US Preventive Services Task Force final recommendation statement. *JAMA*, *320*(16), 1678–1687. https://doi.org/10.1001/jama.2018.14741

Vasiliauskaitė, Z. (2015). Help-seeking and perceived helpfulness of formal help sources for victims of domestic violence: An exploratory study. *European Scientific Journal*, *11*(26), Article 26. https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/6229

Vasiliauskaitė, Z., & Geffner, R. (2020). Eight forms of abuse: The validation and reliability of two multidimensional instruments of intimate partner violence. *Psichologija*, *62*, 56–68. https://doi.org/10.15388/Psichol.2020.21

Vasiliauskaitė, Z., Vasiliauskė, L. H., & Dirmotaitė, E. (2023). The changing paradigm in help provision for survivors of intimate partner violence: Specialised complex help vs generic social help model. In *Gender-Based Violence and the Law*. Routledge.

Vasiliauskienė, L. H., Dirmotaitė, E., & Vasiliauskaitė, Z. (2017). *Metodinės rekomendacijos specializuotos pagalbos centrų darbuotojams, savanoriams bei Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą įgyvendinančių institucijų darbuotojams ir specialistams*. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/seimos-politika/Metodin%C4%97s%20rekomendacijos%202018.pdf

Williams, K. R., & Stansfield, R. (2017). Disentangling the risk assessment and intimate partner violence relation: Estimating mediating and moderating effects. *Law and Human Behavior*, *41*(4), 344–353. https://doi.org/10.1037/lhb0000249

Women Against Violence Europe [WAVE]. (2018). *WAVE handbook: The strength-based, needs-led approach as a tool of empowerment in women's specialist services supporting survivors of domestic abuse*. https://wave-network.org/wave-handbook-on-strength-based-needs-led-approach-now-available-for-download/

World Health Organization. (2013). *Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines*. World Health Organization. https://books.google.com/books?hl=lt&lr=&id=q7IXDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=appropriate+responses+to+intimate+partner+violence+&ots=lwB6Gx1srl&sig=7UwDTvyR0smEoZ5PZr9Sc6rOlHI

World Health Organization. (2024, March 25). *Violence against women*. World Health Organization. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women

XI-1425 Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. (2011). https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E14E65020CCC/asr

Žukauskienė, R., Kaniušonytė, G., Bakaitytė, A., & Truskauskaitė-Kunevičienė, I. (2021b). Prevalence and Patterns of Intimate Partner Violence in a Nationally Representative Sample in Lithuania. *Journal of Family Violence*, *36*(2), 117–130. https://doi.org/10.1007/s10896-019-00126-3